

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ישעיהו פרקים נ"ב-נ"ג

פרק נ"ב

"הַתְּנַעֲרִי מֵעֶפְרָ קוֹמִי" (נ"ב,א) קורא הנביא לציין להתעורר מתרדמת הגלות והחורבן, ולהחליף את בגדי גלותה ואבלה בבגדי תפארת (א-ו). במהלך הדברים מתברר שגלות עם ישראל היא למעשה גלות השכינה "וְעַתָּה מֵה-לִי-פֶה נֶאֱמַר ה' כִּי-לָקַח עִמִּי חֲנָם מִשְׁלוֹ יְהִלִּילוּ נְאֻם ה' וְתָמִיד כָּל הַיּוֹם שְׁמִי מְנֻאָץ" (נ"ב,ה). וכדברי חז"ל 'בכל מקום שגלו ישראל - שכינה גלתה עמם'. בפסוקים ז-יב מופיעות לנגד עינינו שתי תמונות של גאולה: האחת ממחישה את שמחת הגאולה באמצעות דימוי המבשר השב לעיר משדה הקרב ומבשר על הישועה. השניה מתארת את החזרה מגלות כהיפוכה הגמור של היציאה לגלות, וממנה עולה שהגאולה השנייה גבוהה אף מזו של גאולת מצרים.

באיכה ד', טו מופיעה קריאה דומה לקריאה המופיעה בפרקנו 'סורו סורו צאו משם טמא אל תגעו' (יא) - מה משמעות הקריאה בכל מקום, וכיצד מהווה הקריאה בנבואתנו תיקון לקריאה שם?

בפסוק יב ממשיך הנביא לתאר את היציאה מהגלות ומנגיד בין גאולת מצרים לגאולה העתידה. עמדו על ההיבטים שעל פיהם יש מעלה לגאולה העתידה על גאולת מצרים. היעזרו במכילתא ובמהר"ל שמובאים להלן:

ואכלתם אותו בחפזון... אבא חנן משום רבי אליעזר אומר, זה חפזון שכינה. אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר, 'קול דודי הנה זה בא (מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות)... יכול אף לעתיד לבוא יהיה בחפזון, תלמוד לומר 'כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו כי הלך לפניכם ה' (מכילתא דרבי ישמעאל מסכתא דפסחא ז).

וביאור ענין זה, כי מפני שהגאולה הראשונה לא היתה גאולה נצחית שהרי לא היו נגאלים רק (=אלא) לשעה, וכך היה ענין הגאולה גם כן דומה לאור הברק שנראה ברקיע לשעה ומיד עובר, ולא היתה הגאולה הראשונה דבר תמידי קיים ולפיכך היה יציאתם בחפזון גם כן, כי כל דבר שאינו קיים תמידי הוא עובר במהירות לשעה, אבל הגאולה אחרונה שהוא גאולה נצחית ובלי שינוי כלל רק תמיד קיים, ולכך לא יהיה לדבר זה חפזון. (מהר"ל, נצח ישראל פרק מז).

בפסוק ז מתואר המבשר ובשורתו ובפסוק ח מתוארת תגובת ה'צופים'. עקבו אחר התפשטות השמועה בפסוקים ט, י. להבנת הקשר בין המבשר השב במרוצה מהמערכה והצופה המשקיף מתוך העיר, ראו שמ"ב י"ח, יט-כח.

פרק נ"ג

פרקנו כולל נבואה מיוחדת במינה (המתחילה כבר בסוף פרק נ"ב) העוסקת בגורלו של עבד ה'. הנבואה פותחת בתיאור המהפך במצבו של העבד. משפל בזיון וייסורים, אל הצלחה (נ"ב, יג-טו). לאחר מכן מצוטטים דברי הגויים המתארים את המהפך שחל בתפיסתם ביחס לעבד ולסיבת ייסוריו (נ"ג, א-ו). הנבואה חותמת בהבטחה אלוקית שהעבד יקבל שכר על ייסוריו הרבים (יא-יב).

3 השורש נש"א הוא שורש מרכזי בנבואתנו. הוא מופיע בפתיחתה (נ"ב, יג), באמצעה (נ"ג, ד) ובסופה (נ"ג, יב). מה היחס בין המופע הראשון לשניים הבאים, וכיצד הם מבטאים את הרעיון המרכזי בנבואתנו?

4 הנבואה פותחת בתיאור המהפך הדרמטי במצבו של עבד ה'. בעבר מצבו היה שפל. מצב זה מתואר בהרחבה בדברי הגויים: 'אָנְחָנוּ חֲשֹׁבָנָהוּ נְגוּעַ מִכָּה אֱלֹהִים וּמַעֲנָה'. מהו מקורו של הנגע לפי פסוק זה? במה צדקו ובמה טעו העמים ביחס לנגעו של העבד (פס' ה)?

5 כמו בנבואות אחרות בספר העוסקות בעבד ה', גם בנבואתנו לא ברור האם העבד הוא דמות אישית או סמל לעם ישראל כולו. נסו להכריע מיהו העבד בפרק הזה. התמקדו בהקשרה של נבואתנו בספר, ושימו לב לזיקה המילולית בין סוף הנבואה הקודמת (נ"ב, ז) לתחילת נבואתנו (נ"ג, א).

6 לסיכום, מה משמעותה ותכליתה של הגלות על פי נבואתנו?

הרחבה

הויכוח היהודי נוצרי סביב נבואת 'הנה ישכיל עבדי':

זהותו החידתית של עבד ה' בפרקים נ"ב-נ"ג העסיקה את הפרשנים מימי קדם. כך פותח האברבנאל את פירושו לנבואתנו:

השאלה הראשונה היא לדעת על מי נאמרה הנבואה הזאת כי הנה חכמי הנוצרים פירשוה על אותו האיש שתלו בירושלים בסוף בית שני, שהיה לדעתם בן האלוהים יתברך שנתגשם בבטן העלמה... ואמנם יונתן בן עוזיאל תרגמה על משיח העתיד לבוא, וזהו גם כן דעת חכמים ז"ל בהרבה ממדרשותיהם... אבל רש"י והרד"ק... פירשו הנבואה הזאת כולה על ישראל.

הפרשנות הנוצרית ראתה בנבואת עבד ה' תיאור של יש"ו, ומכאן התפתחה תפיסתם באשר לתכלית ייסוריו. תפיסה זו היוותה את אחד מעמודי התווך התיאולוגיים של הנצרות, ולכן עלתה בויכוחים הרבים שערכו הנוצרים נגד היהודים בימי הביניים. אחד הויכוחים המפורסמים ביותר בין יהודים לנוצרים בימי הביניים הוא זה שנערך בין הרמב"ן למשומד פאבלו כריסטיאני, המכונה בויכוח 'פראי פול', שביקש להוכיח את אמיתות הנצרות מתוך מקורות חז"ל. נביא כאן קטע קטן מתוך הויכוח, הנוגע לענייננו:

טען אותו האיש: הנה פרשת 'הנה ישכיל עבדי' מספרת עניין מיתת המשיח ובואו, ונתנו אותו עם הרשעים כאשר היה בישו. אתה מאמין שתדבר אותה פרשה במשיח?
אמרתי לו: כפי המשמעות האמיתי אינה מדברת אלא בעם ישראל בכללם, שכך קורין אותם הנביאים תדיר, ישראל עבדי, יעקב עבדי.

אמר פראי פול: ואני אראה מדברי החכמים שלכם שהיא מדברת במשיח.

אמרתי לו: ואמת הוא כי רבותינו ז"ל בספרי ההגדות דורשים אותו על משיח, אבל לא אמרו מעולם שיהרג ביד שונאיו. כי לא תמצא לעולם בשום ספר מספרי ישראל לא בתלמוד ולא בהגדות שיהרג משיח בן דוד לעולם, ולא שימסר ביד שונאיו ולא שיקבר בין הרשעים, כי אפילו המשיח שעשיתם לכם לא נקבר. ואני אפרש לכם הפרשה אם תירצו בפירוש טוב ומבואר ואין שם כלל שיהרג כאשר היה במשיחכם. ולא רצו לשמוע...

הויכוח הסתיים בניצחונה של הרמב"ן, ובעקבותיו כתב הרמב"ן פירוש ארוך ומפורט לפרק נ"ג. (מופיע בספר 'כתבי הרמב"ן', לאחר הויכוח).

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננט
The Sodie Rennet Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

perk.matan@gmail.com • טל': 02-5944555

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים

”וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא” < לקט ביאורי מילים לישיעיהו פרקים נ”ב-נ”ג

- פרק נ”ב** (ד) **מִצְרַיִם יָרַד-עַמִּי בְּרֵאשִׁיטָה לְגוֹר שָׁם וְאַשׁוּר בְּאַפְסַ עֲשָׂקוֹ:** עם ישראל שועבד שלא בצדק, הן בגלות הראשונה במצרים והן בגלות אשור ובבל.
- (ה) **וְעַתָּה מַה לִּי פֶה נֹאֵם ה', כִּי לָקַח עַמִּי חַנּוּם:** ה' נמצא עם עמו ישראל בגלות, וישראל נלקחו בשבי בידי הבבלים בלא שום סיבה מבחינתם. **מִשְׁלֹו יְהִלִּילוּ נֹאֵם-ה' וְתַמִּיד כָּל-הַיּוֹם שְׁמִי מִנֶּאֱמָר:** כאשר עם ישראל בגלות מתחלל בגויים שמו של הקב"ה.
- (יא) **סוֹרוּ סוֹרוּ צְאוּ מִשָּׁם טָמֵא אֶל-תִּגְעוּ, צְאוּ מִתּוֹכָה הֲבָרוּ נְשָׂאֵי כָּלֵי ה':** קריאה לגולי בבל לצאת מתוכה ולשמור על טהרתם בדרך לעיר הקודש.
- (יד-טו) **כְּאֲשֶׁר שְׁמַמּוּ עֲלֵיךְ רַבִּים, כֹּן מִשְׁחַת מַאִישׁ מְרָאֵהוּ וְתֹאֲרוּ מִבְּנֵי אָדָם:** כשם שהעמים תמחו על מצבו הקשה ומראהו הבזוי של עבד ה'. **כֹּן יִזָּה גוֹיִם רַבִּים:** כך בעתיד יתמחו על הצלחתו המדהימה.
- פרק נ”ג** (ב) **וַיַּעַל כִּינּוֹק לְפָנָיו וְכִשְׂרָשׁ מֵאֲרָץ צִיָּה:** העבד משול לצמח הצומח במדבר, ומראהו רע ולא מרשים.
- (ג) **וְכַמְסָתָר פָּנִים מִמֶּנּוּ:** העבד נהג להסתיר פניו מאנשים אחרים, כשם שנוהג מצורע. פירוש אחר: האנשים שסביבו הסתירו פניהם ממנו ולא רצו להביט בו מחמת מראהו המאוס.
- (ה) **מוֹסֵר שְׁלוֹמֹנּוּ עָלָיו וּבַחֲבֻרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ:** הייסורים שאמורים היו לבוא עלינו כעונש על חטאינו, באו עליו, ובכך הביאו לנו שלום ורפואה.
- (ח) **מַעֲצָר וּמִמְשַׁפֵּט לָקַח וְאֵת דּוֹרוֹ מִי יְשׁוּחָת:** השלטון והמשפט נלקחו מעם ישראל, ולא היה מבני דורו מי שטען והגן עליו בדברים.
- (ט) **וַיִּתֵּן אֶת-רְשָׁעִים קִבְּרוֹ:** מחמת מצבו הקשה הוא נתפס כרשע, ויועד להיקבר עם הרשעים.
- (י) **וְה' חִפֵּץ דָּכָאוֹ חֲחָלִי, יִרְאֶה זֶרַע יְאֲרִיךְ יָמִים וְחִפֵּץ ה' בְּיָדוֹ יִצְלַח:** ה' רצה לייסרו ולהחלותו כדי שיבין שמטרתם לכפר ולטהר, ואז יזכה לברכות ולשכר - זרע ואריכות ימים.
- (יא) **מַעֲמַל נִפְשׁוֹ יִרְאֶה יִשְׁבַּע:** בזכות הצער והסבל שעברו עליו הוא יזכה לראות ולשבוע טוב. **בְּדַעְתּוֹ יִצְדִּיק צְדִיק עַבְדֵי לְרַבִּים וְעוֹנֹתָם הוּא יִסְבַּל:** כאשר יפעל העבד לפי דעת ה' ויראתו, יזכה את הרבים וישא את עונשם.